

KRIZA POLITIČKOG ZASTUPNIŠTVA I NOVI OBLICI PARTICIPACIJE

Gianni Statera

Uspon i pad novih oblika participacije u Italiji

U prvoj polovici šezdesetih godina, istodobno s propadanjem lijevog centra kao formule za vladu, u Italiji cvatu novi oblici društvene i političke participacije izvan-institucionalnog tipa.

Formiraju se, artikuliraju i razvijaju komiteti gradskih četvrti, savjeti tvorničkih delegata, odbori škola-roditelji, zajednice radnika u terciarnim djelatnostima, zajednice za kulturnu animaciju, nošeni valom plime shvaćanjâ koja u izvan-institucionalnom angažiranju i u smjeranju konkretnim kolektivnim ciljevima, nasuprot i alternativno zakonskim formalnim strukturama, nalaze poticaj jedinstvu. Pokret koji se zalaže za participaciju jest anti-institucionalan, ali ne smjera uništenju institucijâ. Suprotstavlja se logici birokratiziranog posredovanja stranaka i sindikata. Prakticira vanzakonske metode borbe, ali ne smjera sustavnom narušavanju zakonitosti i ne postavlja pred sebe izrijeckom destruktivne ciljeve. Tako se u tvornicama odbacuju tradicionalne interne komisije koje su birokratizirane i koje su pod utjecajem preporuka iz sindikalnih vrhova, a osnivaju se tvornički i odjelni komiteti što ih izravno biraju radnici bez ikakvog doziranja koje bi uzimalo u obzir političko-sindikalne struje i komponente. Isto se tako na sveučilištima odbacuje nekadašnje »male parlamente«, to jest izborne predstavničke organe povezane s omladinskim savezima stranaka, i formiraju se zajednice aktivistâ koji su politički angažirani revolucionarno. Uz to, te zajednice teže da izađu izvan uskih okvira sveučilišta i da svoj utjecaj prošire i izvan njih. U gradovima se javlja sve veći broj mjesnih ili rajonskih komiteta ili savjeta, koje najvećim dijelom obilježava težnja da se izmakne posredništvu stranaka, a koji se formiraju iz najrazličitijih povoda (visoke stanarine, manjkavost usluga, spekuliranje zemljištem, itd.).

Kao što su studentski kolektivi iz 1968 i 1975. godine prakticirali nezakonske mjere (prekide predavanja i ispita, zahtijevanje zajamčenog jedinstvenog glasa, izradu alternativnih programa, zaposjedanje fakulteta), tako i komiteti po gradskim četvrtima, u razdoblju od 1973 do 1976. godine, narušavaju zakon prakticirajući samovoljno smanjenje stanarina i pristojbe za električnu energiju, zaposjedaju javna i privatna mjesta, preuzimaju u svoje ruke upravljanje javnim službama. Sve se to događa u tre-

nutku kada izbija ekonomska kriza koja, od 1973. godine, u velikim razmjerima pogađa ne samo potčinjene klase već i niže srednje slojeve, pa i same »sigurne« srednje slojeve.

U tom razdoblju, dok se u talijanskom društvu zameću prve klice terorističkog nasilja, oblici izvan-institucionalne participacije, što vode podrijetlo iz vruće jeseni godine 1969., u stvari imaju funkciju relativnog stabilizatora sustava, u tom smislu što predstavljaju kanal paralegalne ili — u nekim slučajevima — otvoreno protuzakonske mobilizacije značajnih dijelova nižih društvenih klasa ili pripadnika deklasirane sitne buržoazije. No, ta mimozakonska ili protuzakonska mobilizacija nikad nema destruktivni teroristički oblik. Takva mobilizacija otklanja opasnost od kontaminacije terorističkim nasiljem, a istodobno široke slojeve marginalnih povezuje s logikom čak i oštrog sukobljavanja sa sustavom, ali sukobljavanja koje ipak nije destruktivno. U toj fazi središnju ulogu imaju skupine nove ljevice, koje su često pokretači novih oblika participacije. Tomu analognu ulogu — barem na prijelazu iz šezdesetih u sedamdesete godine — igra sindikat, koji vruće jeseni 1969. preuzima ulogu usmjerivača oporbenih težnjâ radničke baze, prihvaćajući time narušavanje vlastitih birokratskih struktura, ubrzavajući proces stvaranja jedinstva, odustajući od kriterija predodređivanja delegata koji se biraju i usvajajući kriterij izravnog biranja radničkih delegata bez ikakvog preventivnog sporazuma.

Nije slučajno da godine 1975—76., u vrijeme dviju velikih izbornih pobjeda povijesne ljevice (na regionalnim i političkim izborima) i u vrijeme kad se ocrtava formula po kojoj se KPI pridružuje vladi, pokret izvaninstitucionalne participacije slabi, a nova ljevica zapada u krizu i sve se više širi područje djelovanja »oružane stranke« koja smjera razrađenoj diverziji i posvemašnjem terorizmu. Očito je da su kako razvoj tako i slabljenje izvaninstitucionalnih oblika participacije posljedica strukturalnih karakteristika talijanskog društva toga desetljeća. Isto tako i afirmacija »oružane stranke« — do koje dolazi usporedo s prvim znacima slabljenja novih oblika participacije — održava te karakteristike i promjene u njima, do kojih je došlo u vrijeme ekonomske krize godine 1973. Prema tomu, da bi se moglo provesti sociološku analizu tih pojava, potrebno je poći od sažetog opisa osnovnih društvenih značajki Italije toga desetljeća i značajnih promjena što su ih te značajke doživjele.

Participacija i nova ljevica

Studentski prosvjedi i oporba izbijaju 1968. godine u društvu koje još uvijek osjeća djelovanje privrednog čuda i koje smjera reformističkoj modernizaciji, za što bi formula lijevog centra trebala biti propulzivna osnova. Ni jedan od velikih strukturalnih problema talijanskog društva nije riješen: jaz između industrijskog Sjevera i zaostalog Juga još uvijek postoji, štoviše sve se više produbljuje. Društvena neravnoteža u velikim gradovima sve je veća, i to kao posljedica masovne migracije. Socijalne službe očituju svu svoju nerazvijenost. Zastarjela i nedjelotvorna birokracija čini posve beskorisnim stidljive reformističke napore vlade lijevog

centra. Ipak, u zemlji se sve više širi potreba za demokratičnošću, i to usporedo s porastom razine dohotka i razine obrazovanosti mladih, a modeli življenja nižih klasa, premda je talijansko društvo duboko u biti izrazito dualističko, sve više dobijaju karakteristike svojstvene razvijenom industrijskom društvu.

U takvoj situaciji studentski prosvjedi i oporba potresli su u samim temeljima legitimnost poretka i to u ime suštinske racionalnosti a nasuproć ispraznoj formalnoj racionalnosti sklerotičnog i autoritarnog obrazovnog sustava i birokratske vlasti, koja ne odgovara potrebi za participacijom što je osjećaju nove klase (budući intelektualci, tehničari, stručnjaci). U tom se razdoblju ocrtavaju novi oblici društvenog sukoba koje se ne može uklopiti u shematsku suprotstavljenost građanske klase i proletarijata. Protivnik društvenih grupacija koje se okupljaju oko središnje jezgre studentskog pokreta jest »sustav«, a u njemu birokracija, hijerarhija, sama ideja »strukture« koju se poima kao sveprisutni utjecaj one formalne racionalnosti što je pokret 1968. želi oboriti.

Godine 1969. barjak prosvjeda i oporbe preuzima radnička klasa. Od ljeta '68. do jeseni '69. zbio se nezaustavljivi proces širenja tema, oblika i metoda borbe iz krila posebnih društvenih grupacija na velike dijelove industrijskog proletarijata, a potom i na samu radničku masu.

Kao što su se na sveučilištima studentske mase bile pobunile protiv autoritarizma akademskog sustava, tako se — godinu dana kasnije — u tvornicama ustaje protiv uprave poduzeća i srednjih upravnih kadrova. Radnici zahtijevaju nov model društva, nov model razvoja i u tvornicama odstranjuju nekadašnje interne komisije i frontalno napadaju sindikalni birokratizam. Sindikat vrlo brzo reagira pozitivno, te razni sindikalni savezi preuzimaju zahtjeve za participacijom iz baze. Na valu radničke borbe odlučno počinju smjerati sindikalnom jedinstvu i počinju proširivati područje vlastite društveno-ekonomske analize. Napokon, postavljaju pred sebe ciljeve koji premašuju dimenzije pukih zahtjeva za višim nadnicama i pogodnijim normativima. Sindikalni pokret smjera sada promjeni društveno-ekonomske ravnoteže zemlje u korist radnika, a osobito tome da pripremi uvjete za to da radnici i njihove organizacije preuzmu upravljanje poduzećima i da izravno sudjeluju u strateškim odlukama u politici investicija i u organizaciji rada, u interveniranju unutar najšireg društvenog konteksta, što je kontekst djelovanja poduzeća. Tako se ocrtava strategija posvemašnje prisutnosti sindikata u društvu što je omogućuje proces participacije koji je zahvatio sâm sindikat preobražujući njegovu birokratsku strukturu. Novi oblici participacije što ih radnici iskušavaju u tvornicama ubrzo nalaze odjeka i izvan tvornica. Sami radnici, angažirani u tvorničkim savjetima, postaju u gradskim četvrtima protagonisti borbe za bolje uvjete stanovanja, za bolje zdravlje, za demokratizaciju i modernizaciju školskih institucija i drugih važnih društvenih službi.

Kraj »vruće jeseni«, u kojoj su radnici izvojevali pobjedu, označuje u stvari promjenu u političkim stavovima, u difuziji moći, u društveno-političkoj svijesti. Stranke, uključujući i lijeve, ostaju po strani od toga pro-

cesa demokratizacije s participativnim težnjama. Radi toga povlašteni su-govornici angažiranih građana sve više postaju snage »nove ljevice«, a osobito sindikati koji su velikom pobjedom »vruće jeseni« zadobili velik broj pristalica. Snage nove ljevice posebno obilježuje to što su po svojoj prirodi više »pokret« no »institucija«, a sindikat — premda ima obilježja »institucije« — jedini je duboko obnovljen i jedini se svjesno prepustio utjecaju baze.

No, najsnažniji poticaj trendu participacije odozdo zbiva se između 1973 i 1975. godine. Iz toga se vidi da dugotrajni i složeni društveni proces, koji je nastao u progresivnoj fazi društvenoekonomske strukture u vrijeme ekonomske ekspanzije, vrhunac dosiže u vrijeme recesije i ozbiljne ekonomske krize

Krajem 1973. godine Italija je zemlja s relativno najvećim brojem studenata u Evropi, ali je Italija, isto tako, i zemlja s najvećim brojem nezaposlenih u Zapadnoj Evropi i zemlja u kojoj sve brže raste broj mladih diplomiranih stručnjaka koji ne mogu naći posla. Cijena rada u Italiji najviša je unutar EEZ, ali realne plaće i dalje su najniže. Vraćaju se deseci tisuća emigranata iz SR Njemačke, jer je kriza pogodila i tu zemlju. U Italiji je na snazi sustav državne kontrole nad velikim dijelom privrede, ali se ne uspijeva provesti ozbiljnu politiku investicija koja bi pogodovala industrijskom razvoju Juga. Dapače, Jug je najteže pogođen posljedicama krize, što prate izljevni narodnog bijesa koje koristi desnica.

Ono što je izvojevano za »vruće jeseni« velikim se dijelom gubi već početkom 1974. godine, jer je te tekovine s dohodovnog aspekta »izjela« inflacija, s aspekta društvenih usluga i službâ obezvrijedila nesposobnost birokracije, a s aspekta predviđenih reformi nesposobnost ili nedostatak političke volje vlade. U stanju takve ekonomske i društvene klime raste plima terorizma, sužuje se sfera izvaninstitucionalne participacije.

Godine 1975. na izborima za regionalne skupštine, te godinu dana kasnije na političkim izborima KPI, dosiže i prelazi prag od 34%. Tako se dogodilo da je jedina institucionalna politička snaga koja je uvijek bila u opoziciji, prikazujući se kao dobar reformistički administrator koji ulijeva povjerenja s obzirom na svoj umjereni lenjinizam i obzirom na strategiju povijesnog kompromisa, postala okupljalište participativnih težnja s jedne strane, te reformističkih težnja i težnja za očuvanjem zakonitosti i poretka s druge strane.

Od KPI se traži dobra uprava, obnova privrede i — što je paradoksalno za stranku koja nije otvoreno odbacila ni marksizam niti lenjinizam — povratak funkcioniranju korektno tržišne logike, nasuprot rasipništvu i izopačenosti državne buržoazije. Ali, od KPI se traži i to da prihvaća stalne zahtjeve za participacijom odozdo, da bude glasnogovornik mladih marginiranih, nezaposlenih ljudi i lumpenproletarijata s Juga. Strateško opredjeljenje KPI, međutim, je suprotno tomu. Enrico Berlinguer inaugurira »filozofiju štedljivosti«, obračunajući se radnicima sa sigurnim zaposlenjem, intelektualcima uključenim u sistem, srednjim zaštićenim slojevima, to jest onome što će Alberto Asor Rosa nazvati »prvim društvom«, to jest druš-

tvom »osiguranih«. Za mlade se predviđa ponovno otkriće »napora učenja«, za radnike odustajanje od potrošačkih mitova i ponovna afirmacija duha žrtvovanja u cilju zajedničkog dobra; u ime više buduće nagrade poziva se na odustajanje od nagrade u sadašnjosti. Jednom riječju, ponovo se inaugurira ono što je godine 1968. Cohn-Bendit nazvao »judeo-kršćanskom etikom« koju su studenti '68. snažno odbacivali, tražeći realizaciju vlastite sposobnosti i vlastitih zahtjeva za slobodom i društvenom pravdom »sada i ovdje«.

»Filozofija štedljivosti« isključivala je iz velikog nacrtâ povijesnog kompromisa ono što je Asor Rosa nazvao »drugim društvom« (nezaposlena omladina, gradski lumpenproletarijat, marginirane mase na Jugu, nezaštićeni privremeno zaposleni radnici, itd.), a u svakom slučaju te su društvene grupacije na nju gledale kao na politiku koja sankcionira njihovu isključenost iz društva.

Orijentacija na štedljivost bučno je propala, krug marginiranih proširio se kako na strukturnoj razini tako i u pogledu subjektivnog poimanja, iskušenje nasilne, terorističke reakcije postajalo je sve jače. Od godine 1976. što KPI više dobija na značenju u sferi upravljanja zemljom i što više radi toga gubi karakter velike opozicione snage, prostor nove ljevice se sužuje a širi se prostor »oružane stranke«. Alternativni prostori što su ih nudili novi oblici participacije sve više iščezavaju, nova ljevica se raspada, marginalne društvene grupe sagledavaju svoj položaj kao permanentno stanje na koje se može reagirati samo »sveopćim nasiljem«.

Društvena marginiranost i opće nasilje

Potrebno je utvrditi pokazatelje koji omogućuju da se raspozna karakteristike sfere ili sferâ marginiranosti u talijanskom društvu. Mislim da bi stupanj »marginiranosti« valjalo »mjeriti« s obzirom na:

- a) nestalnost društvene uloge;
- b) manjkavo ili neprikladno usvajanje kulturnih normi društva ili subkulturnih normi klase, sloja ili društvene uloge;
- c) udaljenost od središta društva, ili točnije rečeno od svakog od koncentričnih krugova unutar kojih su smještene institucionalizirane i čvrsto definirane društvene uloge, kao i s obzirom na udaljenost od hijerarhijske stabilnosti;
- d) poremećaje što su pogodili ili pogađaju te društvene uloge;
- e) svijest o nepostojanju institucionalne zaštite (sindikata) i mogućnosti samoizražavanja (kroz stranku, sindikat, formalizirane grupe pritiska);
- f) svijest o djelimičnoj ili potpunoj nevažnosti uloge ili čak s obzirom na lišenost od bilo kakve društvene uloge koju se priznaje, štiti i kanalizira.

Ti pokazatelji omogućuju da se dade opća definicija sferâ marginiranosti. Te sfere nalazimo u različitim društvenim klasama, a osobito su ši-

roke u onim klasama koje bi se možda moglo nazvati »podzemnim društvenim klasama«, ili »podzemnim društvenim grupacijama« što predstavljaju pravo tlo za uspijevanje i razvijanje sveopće gerile. Prema tomu marginiranima pripada prije svega omladina sitnoburžoaskog podrijetla, poluproleterska omladina ili »sub-buržoaska« omladina (osobito rimska) koju se gura u tunel necjelovitog i ispraznog obrazovnog sustava. U tom slučaju uobičajnoj privremenosti društvene uloge mladih pridružuju se krajnja nestalnost društvene klase iz koje potječu, udaljenost — čak i prostorna — od središta grada i društva, te svijest o maloj vjerojatnosti da će se steći društveno-profesionalnu ulogu koja će otkloniti prijetnju prokletstva manualnog rada. Sfere marginiranosti susreću se potom i unutar društvenih skupina o kojima smo već govorili: s jedne strane to su mase doseljenika u predgrađa velikih gradova, s druge strane lumpenproletarijat s Juga, te i sama sitna buržoazija srednje Italije koja sve više gubi ugled i status. Napokon tu je, kao poseban slučaj, i magmatska masa onoga što se naziva rimskom »sub-buržoazijom«, to jest atipična društvena grupacija što se razvila u sjeni birokratskih hramova.

Mnogo uža ali ne i beznačajna je sfera radničke marginiranosti: to je sfera u kojoj je raširena ideja o odbijanju rada, u kojoj nema identifikacije s vrednotama, simbolima i oblicima participacije i samoizražavanja proletarijata, što je posljedica utjecaja potrošačkih obrazaca življenja, jeftine revolucionarne mitologije i ekonomske krize koja od 1973. godine ugrožava radničku klasu.

Napokon, postoji i jedna vrst »inteligencije« — koja barem drži da je to — čija je frustriranost jednaka samo vrlo izoštroj svijesti o marginalnosti tercijarnih neproizvodnih profesionalnih funkcija do kojih se došlo teškom mukom a isključivo u cilju da se otkloni mōra manualnog rada. To su funkcije koje su vrlo daleko od onoga što očekuju oni koji se nadaju kakvoj ulozi u središnjoj sferi intelektualnog rada.

Neću se upuštati u kvantitativne procjene, ali ako su spomenuti kriteriji prihvatljivi, onda sfere marginiranosti u talijanskom društvu obuhvaćaju više milijuna osoba.

Naravno, nije svaki pripadnik tih sfera potencijalni gerilac; ali nema sumnje u to da su vode u kojima plivaju ribe opće gerile vrlo duboke. Uvjeti za jedan novi post-tehnološki srednji vijek u kojem će se bande razbojnika s pravom na plijen stavljati u službu mjesnog podvazala, u kojem će biti bezbroj skupina lutajućih križara spremnih da krenu na Jeruzalem da protjeraju nevjernike, u kojem će se obespravljene mase zanositi propovjedima nekog Savonarole ili bilo kojeg demagoga, ti su uvjeti bez sumnje u velikoj mjeri prisutni.

Marginiranost mladih

»Oružana stranka« ima utjecaja osobito među školovanom omladinom koja se razvija u uvjetima objektivno sve veće i psihološki sve pogubnije marginiranosti. To ne začuđuje ima li se na umu dimenzije nezaposlenosti diplomiranih stručnjaka (najmanje 250.000). Uzme li se, uz to, da je

od sveukupnog broja nezaposlenih u Italiji mladih 37,6%, a da ih je prije deset godina bilo 22,8%, onda se može zaključiti da opća nezaposlenost raste u prvom redu poradi porasta broja nezaposlene omladine. Uz to, sve procjene govore da najveći dio nezaposlene omladine predstavljaju diplomirani i završeni učenici i studenti, a to ukazuje na višu srednju školu i na sveučilište kao na »društveni parking-prostor«, o čemu će više riječi biti kasnije.

Veliki broj sveučilištaraca sve je prije nego li slučajna pojava. To je fenomen koji je karakterističan za talijansko društvo već najmanje jedno stoljeće. Radi se o pojavi koja ne mora u pozitivnom smislu biti povezana s ekonomijom (u smislu da se razdoblja povećane proizvodnje ili ekonomskog buma ne poklapaju s povećanjem broja upisanih na sveučilište), već o pojavi koja je posljedica nerazvijenosti. Relativno najveći broj sveučilišnih studenata, kao i nezaposlenih stručnjaka, imamo ondje gdje su mogućnosti uključivanja u tržište rada manje a mit o visokoj tituli snažniji, to jest na Jugu. Osim toga, u razdobljima krize broj studenata se ne smanjuje; štoviše, pokazuje tendenciju rasta. Odatle i ideja o tomu da je obrazovni sustav »društveni parking-prostor«. No s parkirališta se, prije ili kasnije, izlazi da bi se uključilo u normalni tok prometa. Sa sveučilišta mnoge tisuće studenata izlaze samo za to da bi se doživotno zaglebile u očajničkom prostoru marginiranosti. To je omladina koja traumatski doživljava prevaru neispunjenog obećanja, omladina koja se s naporom i puna tjeskobe uspinje stepenicama što je vode u blizinu svršetka sveučilišnog tunela da bi kroz otvor ugledala samo tmurnu stvarnost problematičnog socio-profesionalnog uključenja. Kako se onda čuditi što taj položaj marginiranosti i njegove pogubne psihološke posljedice dovode do eksplozije frustrirane omladine koja je odrasla u kulturnoj bijedi sitne buržoazije i do desperaterstva tipičnog za one koji više nemaju objektivnih društvenih orijentira da ih potiču, koji više nemaju mogućnosti za društveno-političku participaciju, koji više nemaju nikakvih osobnih ciljeva kojima bi mogli realno težiti? Kako se čuditi da ta omladina predstavlja plodno tlo za uspjevanje nemoćnog bijesa na kojem se i temelji mistika »oružane stranke«, destruktivna logika odbacivanja demokratskih institucija i težnja da se uništi »drugi«, koji je u društvenom pogledu osiguran?

Raspad nove ljevice

Između studenoga 1978. i prvih mjeseci 1979. godine dolazi do raspada nove ljevice. Svjesni sada već potvrđene nemogućnosti da u sklopu sustava zadrže revolucionarnu poziciju, ili pak prostore što ih je bila ponudila tendencija participaciji, različite grupacije i stranke nove ljevice odvajaju se jedne od drugih, a često se i unutar sebe cijepaju, uz žestoke polemike. Na jednoj strani počinje se sustavno osuđivati i prokazivati nasilje i ubojstva što su ih počinile najradikalnije grupacije Autonomije, a na drugoj se strani odgovara bijesnim verbalnim nasiljem, optuživanjem za sudioništvo s »buržujskom pravdom«, ali i sve ozbiljnijim nasilničkim činima. Kada dolazi do niza istovremenih nasilnih čina što su ih od jeseni 1978. godine počinile grupacije Autonomnih, kalabrijska mafija i obi-

čni kriminalci, grupa okupljena oko lista »Lotta Continua« odlučuje preuzeti svoju odgovornost. U povodu ubojstva draguljara Torregianija, koga su ubili pripadnici grupacije »Komunistička jezgra proleTERSKE gerile«, »Lotta Continua« piše: »Oni koji pristaju na nasilje u zajednici s običnim kriminalom, postupaju po istoj logici kao i oni koji su ubili našeg druga Alcestea Campanilea. Našu akciju i naš bijes valja usmjeriti protiv takve prakse«. Na suprotnoj strani, na strani »Radničke autonomije«, polemički odgovori otkrivaju bijesnu, nesavladivu i nezatomljivu mržnju prema svemu i prema svima. Istančano, tehnološko nasilje Crvenih brigada nalazi protutežu u slijepom bijesu čitave vojske marginiranih boja, konkretizirajući revolucionarno proročanstvo Frantza Fanona, zajedno s običnim kriminalcima i s gradskim lumpenproletarijatom tvori armiju »prokletih na zemlji«. Za tu vojsku očajnika postoji samo logika sustavnog uništavanja »drugog«, koga se poima kao drugačijeg radi toga što je u društvenom pogledu osiguran, budući da posjeduje nekakvu ulogu u društvu i nekakav status.

Od godine 1978. širi se klima »rata sviju protiv svih«, koji Radnička autonomija nastoji prometnuti u rat »marginiranih« protiv »osiguranih«, u rat »destruktuiranog protu-društva« protiv »strukturiranog društva«. Posljedica toga je sve veće povlačenje studentskih masa u privatni život, sve manje sudjelovanje omladine u životu škole i sveučilišta, širenje osjećaja nesigurnosti koji najbolje nastavnike i studente udaljuje od istraživanja i učenja i iz političkog života. U toj društvenoj i političkoj pustinji raštrkani ostaci nove ljevice plaču za izgubljenim revolucionarnim utopijama u kontekstu solidarnosti i društvene pravde, dok se utjecaj Radničke autonomije i terorizma sve više širi.

Terorizam i opća gerila

Tako se sada već puca i na one koji »izgledaju kao fašisti«; a glasnogovornici vojske intelektualnog uništenja zahtijevaju slobodu fizičkog uništenja »drugačijega«, ističući da je moguća zabluda u pogledu osobe koju valja ubiti posve beznačajna u usporedbi s logikom onoga što se naziva »aktivističkom antifašističkom borbom«, a što se sastoji upravo u fizičkom uništavanju »drugačijih«.

Ta praksa »posvemašnjeg terorizma« razlikuje se od prakse istančanog, hladnog, tehnološkog terorizma Crvenih brigada. Praksa »posvemašnjeg terorizma« isto je tako po mnogo čemu i ozbiljnija stoga što je u društvenom pogledu posvuda raširena a politički centralizirana. U stvari, terorizam u Italiji djelotvornim i destruktivnim u društvenom pogledu čini upravo ta praksa svakidašnjih atentata na ulici, praksa zastrašivanja, nasilništva nad subjektom koji ima bilo kakvu ulogu u društvu, koji pripada institucijama.

U tom kontekstu terorizam zadobija zastrašujuće konotacije vrlo lucidne i sociološki utemeljene strategije. Ne radi se samo o tomu da se »drugom društvu«, to jest društvu »neosiguranih«, naprosto pruži izvitoperena mogućnost da se izrazi, već se radi o tomu da se omogućiti izživlja-

vanje elementarnih nagona pobune magmatskog potencijala različitih društvenih segmenata koje povezuje osjećaj destrukture, osjećaj nesavladive mržnje ne samo prema institucijama i prema strukturi već i prema »strukturiranom« pojedincu.

Taj koji puca, terorizira, uništava, produkt je jedne od onih »podzemnih« društvenih grupacija koje naprosto **ne poznaju**, ili u svakom slučaju nisu usvojile, normativno-kulturni kodeks na kojem se zasniva sustav i njegova zakonitost. Pripadnici takvih grupacija nemaju osjećaj da krše neke norme. Jer, načela, norme i vrijednosti mogu se kršiti samo ako ih se ne osjeća tuđima. Pripadnici takvih grupacija naprosto djeluju prema pravilima logike društvenog i kulturnog vakuuma u koji su bačeni ili u kojem su rođeni. Opći terorizam u Italiji raste upravo iz te praznine, obnavlja se na tom socio-kulturnom kratkom spoju poradi kojega su za velike dijelove stanovništva norme na kojima se temelji društveni život posve bez značenja. Terorističkom nasilju se ne utječe u ime religioznih vrednota, alternativnih političkih ciljeva neke klase, neke etničke skupine, neke čvrsto određene potlačene grupe; posvemašnji terorizam je zapravo »normalni« način ponašanja, cilj samome sebi, oblik djelovanja urođen onome tko se u nasilnosti društvenog i kulturnog vakuuma rodio ili bio gurnut u nj.

Hipoteza o strategiji protiv »društvene diverzije«

Posljednjih mjeseci kao protuteža krizi revolucionarne nove ljevice javlja se bučno napredovanje nemarksističke anarhične ljevice, koja je orijentirana socijalistički i samoupravno i koju predstavlja radikalna stranka. Nenasilje, antibirokratizam, nepostojanje formaliziranih hijerarhijskih stranačkih struktura, neke su od značajki te političke snage koja je na političkim izborima u lipnju ove godine za pet puta povećala broj svojih predstavnika u parlamentu i koja je bila u stanju na nekim velikim temama (liberalizacija pobačaja, antinuklearno i ekološko opredjeljenje, izravna participacija građanina u odlučivanju, obrana građanskih prava), okupiti različite društvene grupacije i značajne dijelove omladine koja je nekad pripadala pokretu iz godine 1977.

To u najmanju ruku može ukazivati na moguće strateško usmjerenje u borbi protiv »sveopće gerile«, odnosno na koji bi se način moglo intervenirati u društveni humus na kojem »sveopća gerila« uspjeva. Humus sveopćeg terorizma ne odstranjuje se policijskom akcijom (koja je sama po sebi nužna), niti i najstrožim moralnim osudama, već dugotrajnim, složenim i »znanstvenim« trudom socijalne »melioracije« »podzemnih klasa«, na osnovi svijesti o tomu da postoje nezaobilazni društveni i kulturni preuvjeti bez kojih demokratski poredak po definiciji nije moguć. A ni jedan društveni sustav ne može biti ustrojen demokratski ako u njemu hvataju korijena i razvijaju se podzemne i marginirane društvene klase, ako društveno-kulturne norme ne nalaze konsensusa u masama, ako načelo relativne društvene funkcionalne subordinacije nije demokratski prihvaćeno, kontrolirano i ozakonjeno, ako se normalne klasne suprotnosti promiseću u individualiziranu klasnu mržnju.

Osim toga, nužno je ponuditi »podzemnim« društvenim grupacijama mogućnost da se izraze; potrebno im je pružiti osjećaj da postoji mogućnost da se njihov glas čuje, da budu u društvenom i političkom smislu prisutne i da za to ne pribjegavaju teroru i nasilju, da mogu upravljati barem nekim segmentima društva koje osjećaju kao tuđe i njima strano. Sve to zahtijeva mobilizirajući cilj i metodu mobiliziranja: i jedno i drugo može se sažeti u ideji »samoupravljanja«. A to, konkretno, znači da valja postupno obnoviti one prostore koji su posljednjih godina zatvoreni, ponovo ostvariti mogućnosti participacije, promicati ponovno formiranje samoupravnih zajednica na terenu, na radnom mjestu i na sveučilištu, u kulturnim ustanovama. To isto tako znači »otvoriti« političke stranke i sindikate prepuštajući dio vlasti građanima.

Naravno, to je tek početak, sve tek treba učiniti. Ali to je vjerojatno jedini mogući put. Ni jedan društveni sustav, a osobito demokratski, ne može sebi dopustiti da sve veći broj ljudi i sve šire društvene grupacije osudi na marginiranost, na isključenost, a da se time ne izloži pogibelji da se prometne u zatvoreno društvo kojim će se upravljati autoritarno.

Preveo s talijanskog:

Daniel Bučan

Gianni Statera

THE CRISIS OF POLITICAL REPRESENTATION AND NEW MODES
OF PARTICIPATION

(Summary)

The text is dealing with the problem of political representation and modes of participation in Italy towards the end of 1960's and mid-1970's.

The author's hypothesis is that the movement of non-institutional participation from the autumn of 1969 functioned as a relative stabiliser of the Italian society, because it represented the channel of para-legal mobilization of considerable portions of lower social classes and those belonging to declassed bourgeois, while that movement never had any destructive terrorist manifestations. In that phase of the movement the principal role was taken by groups of the New Left. In the transitory period towards 1970's syndicates, which had been transformed and partially de-bureaucratized, took over the role of channelising dissenting tendencies of the working class and wide marginal strata of the society.

During the crisis of 1973 and along with strengthening of leftist parties (the Communist Party of Italy), tendencies aiming at non-institutional participation started vanishing. Owing to its incapability of entering the government, what made it hold the image of the protector of order and legality, while it was simultaneously the representative of demands of participation from the bottom, the alternative of action for the CPI and the New Left was becoming more and more circumscribed, coupled with the parallel enlargement of the field of »armed parties« and various modes of terrorist violence. Marginal social groups started envisaging their position as the permanent state to which the only possible reaction could be »the ubiquity of violence«.

In his analysis the author pays particular attention to the »index of marginalization«, and the degree of »marginalization« is measured in relation to:

(a) instability of the social role, (b) deficient or inappropriate internalization of cultural norms of the society or of subcultural norms of a class, stratum or social role, (c) the distance from the center of the society, i. e. from the central social roles and positions of hierarchical stability, (d) perturbations affecting social roles, or those which affected them, (e) consciousness of the non-existence of any institutional protection (syndicates) and impossibility of self-articulation by means of political party, syndicate, or formalized pressure group, (f) the awareness of partial or total irrelevance of the role, or even complete deprivation of any social role which is socially recognized, protected and channeled.

Based on those indicators, a description of the marginal strata within the social structure is given, and an analysis of the status of the youth, of the disintegration of the New Left, of terrorism and all-reaching guerrilla. In his conclusion the author is giving a hypothesis on a strategy »against social diversion« and he is favouring concretization of the idea of selfmanagement in all the spheres of social praxis.

Translated by:

Katarina Tomaševski